

حسن بصری

— ◆ —

کتاب زهد

— ◆ —

تحقیق: دکتر محمد عبدالرحیم محمد

ترجمہ: دکتر قاسم انصاری

فهرست مطالب

- مقدمه‌ی مصحح ۹
- پیشگفتار مترجم ۱۱
- فصل اول: بخش تاریخی از عصر حسن بصری ۲۱
- فصل دوم - ابواب زهد: ۲۷
- باب آنچه درباره‌ی مرگ آمده است ۲۷
- باب کم‌خواهی از دنیا ۳۴
- باب آنچه در نکوهش نعمت دنیا داشتن آمده است ۳۸
- باب آنچه در نکوهش دنیا و نهی از دل بستگی به آن آمده است ۴۱
- باب آنچه در نکوهش دنیا وارد شده است ۵۳
- باب آنچه درباره‌ی نفس آمده است ۶۱
- باب آنچه در اندوه و گریه آمده است ۶۶
- باب آنچه در فروتنی و ترس از بدی‌ها آمده است ۷۵
- باب آنچه در ترس از عاقبت گناهان آمده است ۸۴
- باب آنچه در تشویق به اطاعت از خدا آمده است ۸۶
- باب آنچه در ذکر خدای عزّ و جلّ آمده است ۹۰

- باب آنچه در عمل و ذکر خفی آمده است ۹۲
- باب آنچه در اخلاص و نیت آمده است ۹۳
- باب آنچه در بازداشتن از آرزوی طولانی آمده است ۹۳
- باب آنچه در عبرت‌گیری و تفکر آمده است ۹۵
- باب آنچه در گریز از خطاها و گناهان آمده است ۹۶
- باب آنچه در قناعت و رضا آمده است ۹۷
- باب آنچه در فقر آمده است ۹۸
- باب آنچه در طلب حلال آمده است ۱۰۰
- باب آنچه در بخل آمده است ۱۰۰
- باب آنچه در گناه کبیره آمده است ۱۰۲
- باب آنچه در اصلاح و آشتی دادن آمده است ۱۰۳
- باب آنچه در جوانمردی آمده است ۱۰۳
- باب آنچه در علم و علما آمده است ۱۰۳
- باب آنچه درباره‌ی زبان آمده است ۱۰۷
- باب آنچه در فروتنی آمده است ۱۰۹
- باب آنچه در توبه‌ی داوود و ذکر پیامبران آمده است ۱۱۲
- باب آنچه در گمان به خداوند آمده است ۱۱۳
- باب آنچه در حمد آمده است ۱۱۴
- باب آنچه در صفت مؤمن آمده است ۱۱۴
- باب آنچه در خوی مؤمن آمده است ۱۱۵
- باب آنچه در عزت مؤمن وارد شده است ۱۱۷
- باب آنچه درباره‌ی حسد آمده است ۱۱۷
- باب آنچه در پارسایی و توکل آمده است ۱۱۸
- باب آنچه در برآوردن نیاز مسلمان آمده است ۱۱۸
- باب آنچه در دوست داشتن آمده است ۱۱۸

- باب آنچه در غلط و خطا آمده است ۱۱۹
- باب آنچه در نیکی به پدر و مادر آمده است ۱۱۹
- باب آنچه در گسستن از خویشاوندان آمده است ۱۲۰
- باب آنچه در نکوهش هوی و هوس آمده است ۱۲۱
- باب آنچه در برترین جهاد آمده است ۱۲۱
- باب آنچه در صحت و آسودگی آمده است ۱۲۲
- باب آنچه در نماز و بازداشتن از شهوت‌رانی و زشتی آمده است ۱۲۲
- باب آنچه در نکوهش تعجب و خودفریفتگی آمده است ۱۲۲
- باب آنچه در اسلام و ایمان آمده است ۱۲۴
- باب آنچه در نکوهش سخن گفتن در مسجد آمده است ۱۲۴
- باب آنچه در تکیه به ستم و شورش در نعمت آمده است ۱۲۵
- باب آنچه در زشتی مدح آمده است ۱۲۵
- باب آنچه در مبارزه‌ی با حق آمده است ۱۲۵
- باب آنچه در میانه‌روی بهترین کارهاست آمده است ۱۲۶
- باب آنچه در خوبی همسایگی آمده است ۱۲۶
- باب آنچه در بخشش و نیکی آمده است ۱۲۶
- باب آنچه درباره‌ی جنازه‌ها آمده است ۱۲۷
- باب آنچه در خوشخویی آمده است ۱۲۸
- باب آنچه در ستم انسان به پروردگارش آمده است ۱۲۹
- باب آنچه در عصیان به خدا آمده است ۱۳۰
- باب آنچه در پرهیزگاری آمده است ۱۳۱
- باب آنچه در کردار و گفتار آمده است ۱۳۱
- باب آنچه در فقر به حق آمده است ۱۳۲
- باب آنچه در امر به معروف و نهی از منکر آمده است ۱۳۲
- باب آنچه در حیا آمده است ۱۳۴

۱۳۴	باب آنچه در ایثار آمده است
۱۳۵	باب آنچه در بخشش به نیازمند آمده است
۱۳۶	باب آنچه درباره‌ی ورشکسته آمده است
۱۳۶	باب آنچه در بهترین اعمال آمده است
۱۳۶	باب آنچه در شفاعت آمده است
۱۳۷	باب آنچه در صبر آمده است
۱۳۸	باب آنچه در خواب ابلیس آمده است
۱۳۹	باب آنچه در سنگدلی آمده است
۱۳۹	باب آنچه در مرگ دل و زنده کردن آن آمده است
۱۳۹	باب آنچه در خوراک و خوردن آمده است
۱۴۲	باب آنچه در ادب مؤمن آمده است
۱۴۲	باب آنچه در بیماری آمده است
۱۴۲	باب آنچه در دروغ آمده است
۱۴۳	باب آنچه در دوزخ و دوزخیان آمده است
۱۴۴	باب آنچه در دوستی و دشمنی آمده است
۱۴۵	باب آنچه درباره‌ی مؤمن و فرشته‌ی نگهبان او آمده است
۱۴۵	باب آنچه در خطا و توبه آمده است
۱۴۵	باب آنچه در خوبی و خطا آمده است
۱۴۶	باب آنچه در دیدار مؤمن و منافق آمده است
۱۴۶	باب آنچه در دو طعام پاکیزه آمده است
۱۴۶	باب آنچه در توبه آمده است
۱۴۷	باب آنچه در خیر و شر آمده است
۱۴۷	باب آنچه در یقین آمده است
۱۴۸	باب آنچه درباره‌ی همسر آمده است
۱۴۸	باب آنچه در خشم آمده است

۱۴۹	باب آنچه در ردّ ستم آمده است
۱۴۹	باب آنچه درباره‌ی هدایا آمده است
۱۴۹	باب آنچه در همنشین قوم آمده است
۱۵۰	باب آنچه در حق شایسته‌ترین مردم به قرآن آمده است
۱۵۰	باب آنچه درباره‌ی حُورالعین آمده است
۱۵۰	باب آنچه در نکوهش رشوه آمده است
۱۵۱	باب آنچه درباره‌ی فقیه کیست؟ آمده است
۱۵۱	باب آنچه در گرانی و سنگینی مهریه‌ها آمده است
۱۵۱	باب آنچه در وصیت حسن به خانواده‌ی خود آمده است
۱۵۲	باب آنچه در روفتن و آبادکردن مسجدها آمده است
۱۵۲	باب آنچه در خنده آمده است
۱۵۴	باب آنچه در امروز و فردا کردن آمده است
۱۵۵	باب آنچه در گریستن از خوف خدا آمده است
۱۵۵	باب آنچه درباره‌ی بهترین و بدترین مردم آمده است
۱۵۶	باب آنچه در طلب آمرزش آمده است
۱۵۶	باب آنچه در رحمت آمده است
۱۵۶	باب آنچه در توشه‌ی آخرت آمده است
۱۵۸	باب آنچه در بدعت آمده است
۱۵۹	باب آنچه در فتنه و آشوب آمده است
۱۵۹	باب آنچه در عمل و قرآن آمده است
۱۵۹	باب آنچه درباره‌ی فاسق آمده است
۱۶۰	باب آنچه در گرامیداشت مؤمن آمده است
۱۶۰	باب آنچه درباره‌ی مسلمان آینه‌ی برادر خویش است، آمده است
۱۶۰	باب آنچه در درود بر نبی اکرم(ص) آمده است
۱۶۱	باب آنچه در عبادت آمده است

- باب آنچه در شب زنده‌داری آمده است ۱۶۲
- باب آنچه از حسن درباره‌ی تلاوت قرآن روایت شده است ۱۶۴
- باب در آنچه جهت طلب آمرزش و دعا و نهی از ظاهرسازی... .. ۱۷۴
- باب آنچه در نامه‌نگاری به خلفا و مقامات او با نیکان آمده است .. ۱۸۰

مقدمه‌ی مصحح

حسن بصری (رض) یکی از تابعین شمرده می‌شود و یکی از آنان است که در دوران مهم گسترش دعوت اسلامی سهیم بودند. روشن است آنچه را که در این جا می‌خواهیم بدان اشاره کنیم جایگاهی است که از حسن بصری یادی کرد تا آقای تابعین و دانش‌اندوز و دانشمند و پارسا و ستایشگر و اندرزگو و نیک‌اندیش و فراخواننده به سوی خدای بزرگ باشد.

آنچه در خور یادآوری است این است که حسن بصری بسیاری از یاران نبی اکرم (ص) را دیده و از آنان حدیث شنیده و بهره‌مند شده است و در این علم مهم که از صحابه به ارث برده بود سودمند شده است، در حلقه‌های درس و وعظ و ارشاد شرکت می‌کرد تا از یک سو به دانایی مردم در امور دینی کمک کند و از سوی دیگر به ردّ و پاسخگویی به شبهه‌ها و افتراهایی که پیروان ادیان و فرقه‌ها به دین مقدّس اسلام وارد کرده‌اند، بپردازد.

شاید مفید باشد متن کهنی را که جایگاه پیر علمی حسن بصری را بیان می‌کند، نقل کنیم: